

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier mw. drs. K. Bolt
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

INGEKOMEN 14 MAART 2024

Gedeputeerde Staten

Uw contactpersoon

R.N. Butter

BEL/RO

Telefoonnummer +31 235145225

ruud.butter@noord-holland.nl

1 | 1

Betreft: Toezegging toesturen NP RES foto stand van zaken RES'en

Verzenddatum

13 MAART 2024

Geachte leden,

Kenmerk

2216621/2216636

Graag brengen wij u op de hoogte van de recente ontwikkelingen van het Nationaal Programma Regionale Energiestrategieën (RES). Het Nationaal Programma RES publiceert tweemaal per jaar, in juli en december, een 'foto', zijnde een overzicht van de stand van zaken van de RES'en. Dit biedt een landelijk beeld van de voortgang van de 30 RES-regio's op weg naar 2030, met een vooruitblik op de komende periode. Parallel aan deze halfjaarlijkse update publiceert het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) jaarlijks in december een Monitor RES.

Uw kenmerk

In de commissiebijeenkomst van 5 september 2022 is toegezegd u deze foto steeds toe te zenden. Abusievelijk is dit afgelopen december niet gebeurd, in de bijlage treft u de foto van december 2023 alsnog aan.

Wij vertrouwen erop u met deze informatie van dienst te zijn.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

provinciesecretaris
M.J.H. van Kuijk

Deze beslissing is namens Gedeputeerde Staten genomen door het lid van het college dat met dit onderwerp is belast

voorzitter
A.Th.H. van Dijk

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

1 bijlage(n)

Foto stand van zaken RES'en

Houtplein 33
2012 DE Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

Nationaal Programma **RES** Regionale Energie Strategie

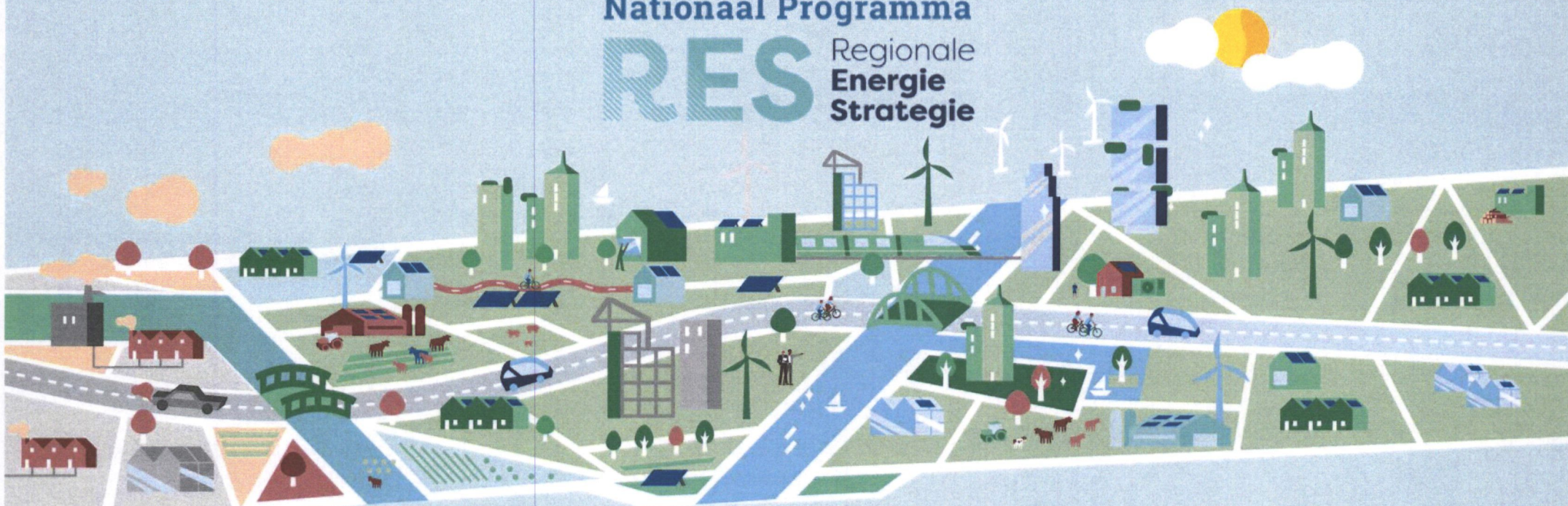

Foto NPRES december 2023

Definitief

Een toegankelijke publicatie van dit document is te lezen op <https://documenten.regionale-energiestrategie.nl>.

Interprovinciaal Overleg

UNIE VAN
WATERSCHAPPEN

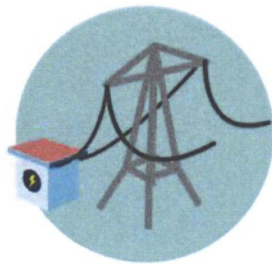
Netbeheer
Nederland

Nationaal Programma
RES Regionale
Energie
Strategie

Kernboodschappen

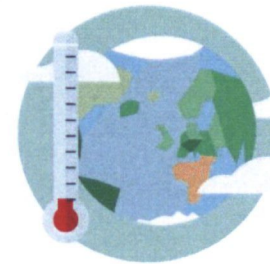
Toegang tot energie is essentieel voor ondernemen, wonen en verplaatsen. Er is behoefte aan **betalbare** duurzame elektriciteit en warmte. De RES-doelstelling van **35 TWh duurzame opwek** is binnen bereik, maar gezien de stijgende vraag is het nodig te blijven sturen op de **gezamenlijke ambitie van 55 TWh**. Het Nationaal Plan Energiesysteem (NPE) geeft aan dat nog verdere stijging van het aanbod van duurzame elektriciteit en warmte nodig is tot 2050.

Er wordt veel ingezet op netverzwaring. In de regio's zien we daarnaast dat de aandacht voor het **decentrale energiesysteem** toeneemt vanwege de grote samenhang tussen warmte, duurzame elektriciteit, besparing, opslag/flex en infra. Dit is ook onderdeel van het **Nationaal Plan Energiesysteem (NPE)**. Initiatieven voor decentrale energiesystemen op bedrijventerreinen en rondom nieuwe woonwijken bieden kansen voor bedrijven en inwoners.

Het **realiseren** van wind- en zonprojecten wordt steeds **lastiger**. Concreet maken van ambities in de vorm van projecten stagneert, al werken regio's hier hard aan. **Knelpunten** en uitspraken over/voorstellen voor het aanpakken ervan (zoals concept windnormen, netcongestie, wespendienst, voorkeursvolgorde zon) leiden tot minder en andere mogelijkheden voor wind en zon. Regio's zoeken creatief naar nieuwe oplossingen, maar zij hebben ook **consistente keuzes en instrumenten** nodig.

Het maken van beleid (nationaal, provinciaal, regionaal en lokaal) gebeurt nu te vaak losstaand van de uitvoering. Dan werkt beleid de uitvoering soms juist tegen. **Gezamenlijke keuzes** zijn nodig waarbij het kunnen beschikken over betaalbare energie in samenhang met ander beleid wordt afgewogen. Op rijksniveau, maar ook bij interbestuurlijke afspraken.

Gemeenten en provincies pakken steeds meer ook hun rol als **bevoegd gezag** nu concrete besluiten en vergunningen aan de orde zijn. In sommige regio's geeft dit spanning op de samenwerking. Elders verbreedt de samenwerking juist richting het energiesysteem. Uitdaging is dat alle partijen – ieder vanuit de eigen rol – blijven afstemmen over en werken aan het **uitvoeren van de bestaande gezamenlijke afspraken** en daarmee zorgen voor continuïteit.

Over deze Foto

Foto December 2023

- Algemeen beeld van de stand van zaken in de 30 RES-regio's, niet regio-specifiek.
- Gebaseerd op de [voortgangsrapportages](#) van juli 2023.
- Aangevuld met recente inzichten:
 - PBL monitor 2023
 - Bestuurlijke gesprekken (najaar 2023)
 - Input van Vereniging Nederlandse Gemeenten, Interprovinciaal Overleg, Unie van Waterschappen, de ministeries van BZK en EZK, Netbeheer Nederland en [leden van de programmaraad](#)
 - Nationaal Plan Energiesysteem, kamerbrieven en andere nationale stukken

Inhoudsopgave

Inleiding

Kernboodschappen	2
Over deze foto	3

Deel I – Stand van zaken in de 30 RES-regio's

Leefomgeving	6
Interbestuurlijke samenwerking	8
Maatschappelijke betrokkenheid	10
Energiesysteem	11
Doelstelling opwek (kwantiteit)	12
Warmte	13
Data en monitoring	14

Deel II – Signalen uit de omgeving

RES'en in de media	16
NVDE	17
Participatiecoalitie	18

Deel III – Blijven werken aan 55 TWh

Toekomstbeeld uit NPE	21
De weg daarnaartoe	22
Knelpunt uitgelicht: netcongestie	23
Knelpunt uitgelicht: defensieradars	26
Knelpunt uitgelicht: wespendif	27
Knelpunt uitgelicht: milieunormen wind	28
Knelpunt uitgelicht: aangescherpte voorkeursvolgorde zon	30

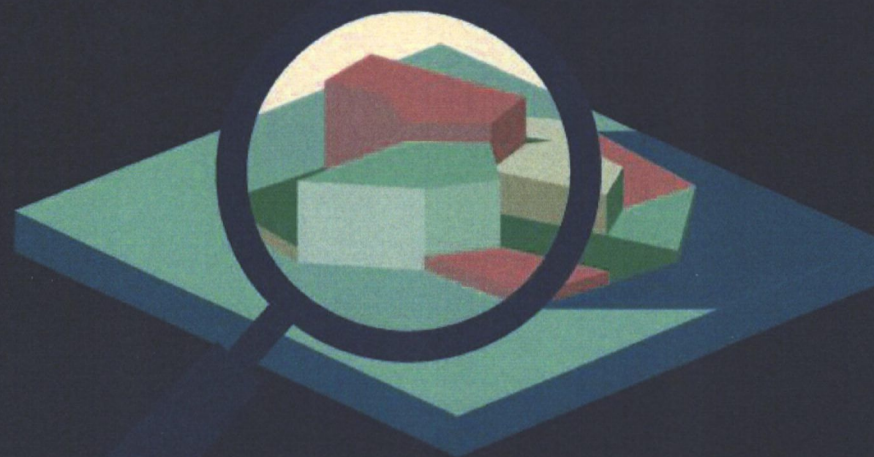
Deel IV – Vooruitblik

Adviezen voor regio's en partners	32
Tot slot	36

Achtergrond

Tijdslijn	38
Over NP RES	39

Deel I – Stand van zaken in de 30 RES-regio's

Deel I presenteert de stand van zaken van de 30 RES-regio's, gebaseerd op de voortgangsrapportages van juli 2023 aangevuld met conclusies uit de RES-monitor 2023 van PBL en andere inzichten.

Leefomgeving

Energie in de leefomgeving

- De energietransitie vindt plaats in en maakt onderdeel uit van de leefomgeving. Een **strijd om de ruimte** is gaande: wonen, bedrijven, landbouw, natuur en opwek van energie concurreren vaak om hetzelfde oppervlak.
- Het besef groeit dat energie niet alleen vraagt om landschappelijke inpassing, maar dat **toegang tot hernieuwbare energie** voorwaardelijk is voor ontwikkeling van woonwijken, bedrijventerreinen, etc. Het is daarom nodig dat de ruimtelijke impact van het toekomstige energiesysteem (windturbines, zonnepanelen, geothermie, hoogspanningsmasten, batterijen, elektrolyzers, trafohuisjes, etc.) goed en tijdig in beeld is en wordt meegenomen in (ruimtelijke) plannen en visies.
- Energie is nog niet overal integraal onderdeel van de **provinciale ruimtelijke voorstellen** die eind 2023 worden opgeleverd aan het Rijk. De RES-regio's zijn nog **wisselend betrokken**.

Ontwikkelingen zon en wind

- Er zijn **zoekgebieden voor windenergie afgefallen**, o.a. vanwege knelpunten zoals netcongestie en de wespindief en het gebrek aan bestuurlijk en maatschappelijk draagvlak. Hierdoor verslechtert de verhouding wind/zon.
- De nieuwe, strengere (concept) landelijke **milieunormen voor wind** maken realiseren van windenergie moeilijker. Windenergie op of bij bedrijventerreinen wordt lastiger, terwijl dat voor het energiesysteem juist gewenst is (vraag en aanbod bij elkaar). Daarnaast leiden de normen tot meer verspreide windmolens ('hagelslag') en laten ze weinig ruimte voor ruimtelijke keuzes op regionaal en lokaal niveau.
- De aangescherpte **voorkeursvolgorde zon** voorkomt, op uitzonderingen na, zon op landbouwgronden. Voor sommige - nog niet gestarte - zonprojecten vraagt dit het aanpassen van plannen. Dit kan leiden tot vertraging of afvallen van projecten.
- De uitvoering van **zon op dak** is weerbarstig. Regio's kunnen sturen met een "Uitvoeringsstrategie zon op daken en objecten". Maar nationaal is het invullen van randvoorwaarden nodig, zoals vergoeding van versterking van zwakke dakconstructies en de mogelijkheid voor gemeenten om zon op dak op grotere utiliteitsgebouwen te verplichten.
- Er is veel interesse voor **OER-projecten** (opwek op rijksgronden en - objecten). Niet alle projecten kunnen worden opgepakt vanwege beperkte capaciteit en middelen bij het Rijk.

Leefomgeving II

Aandacht voor kwaliteit

- **Ruimtelijke kwaliteit** bij zonne- en windparken, en dan vooral herstel of aanleg van **natuur** en vergroting van de **biodiversiteit**, krijgt steeds meer aandacht. Dit is echter nog lang niet overal verankerd in beleid.
- Instrumenten en praktijkvoorbeelden voor ruimtelijke kwaliteit zijn inzichtelijk gemaakt [en hier te vinden](#).
- Duidelijke kaders en een procesregisseur helpen om meer kwaliteit te waarborgen.
- In de nieuwe SDE++ is budget beschikbaar voor behoud van bodemkwaliteit, landschappelijke inpassing en natuurvriendelijk ontwerp en het versterken van biodiversiteit.

[Kamerbrief stand van zaken SDE++ herfst 2023 | Kamerstuk | Rijksoverheid.nl](#)

- De Tweede Kamer heeft 25 miljoen euro gereserveerd voor een kwaliteitsbudget voor ecologie en landschap bij energieprojecten. Dit vraagt de komende periode verdere uitwerking door het Ministerie van EZK met partners.

[Kabinetsaanpak Klimaatbeleid | Tweede Kamer der Staten-Generaal](#)

Interbestuurlijke samenwerking

Interbestuurlijke verhoudingen

- **Gemeenten en provincies** pakken steeds meer hun rol als bevoegd gezag, nu concrete besluiten en vergunningen aan de orde zijn.
- Meerdere **provincies sturen sterker** op meer wind en op meer zon op dak, meer multifunctioneel ruimtegebruik bij zon-pv, en minder zon op land. Dit doen zij o.a. voor meer balans in het regionale energiesysteem en voor een kwalitatief betere ruimtelijke inpassing. De wijze van sturen leidt soms tot spanningen binnen de RES-regio's. Hierbij komt dat nieuwe coalities na de provinciale verkiezingen soms een significant andere politieke kleur hebben.
- **Provincies** hebben vanuit hun coördinerende rol daarnaast de verantwoordelijkheid voor het maken van **ruimtelijke voorstellen**. Op het **integraal programmeren** van de energie-infrastructuur zijn provincies trekker van het proces. Gemeenten en regio's zijn hierbij tot nu toe wisselend betrokken.
- Sommige **waterschappen** zijn minder zichtbaar in de RES dan voorheen.

- Het **Rijk** heeft, onder andere met het NPE en PEH, een visie ontwikkeld en gedeeld op het energiesysteem van de toekomst. Dit geeft houvast en perspectief voor de regio's. Het Rijk wordt hierdoor ook zichtbaarder in de interbestuurlijke samenwerking.
- Daarnaast zijn er meer (sectorale) **kaders** opgesteld: bijvoorbeeld via de concept landelijke milieunormen wind en de aangescherpte voorkeursvolgorde zon. Dit zet de interbestuurlijke samenwerking soms onder druk.
- De uitdaging is dat alle partijen – ieder vanuit de eigen rol – **gelijkwaardig** in de regio het gesprek blijven voeren over het uitvoeren van de afgesproken gezamenlijke ambities.

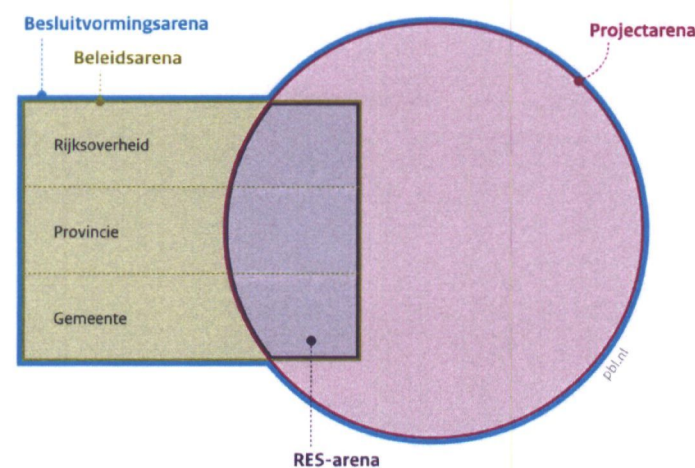

Interbestuurlijke samenwerking

Regionale samenwerking

- In sommige regio's geeft de rol van gemeenten en provincies als bevoegd gezag uitdagingen voor de samenwerking, en is het zoeken naar de rol van de RES-samenwerking.
- In steeds meer regio's wordt de RES-samenwerking verbreed en benut voor het in de regio gezamenlijk werken aan het brede **energiesysteem**: naast opwek wordt daar ook besparing, warmte, infrastructuur, etc. op de regionale tafel besproken.
- Op alle schaalniveaus (lokaal, regionaal, nationaal) is het **beleid in beweging**: de 'beleidsarena' en 'projectarena' komen steeds meer samen (zie afbeelding). Het maken van beleid gebeurt nu vaak losstaand van de uitvoering. Beleid helpt de uitvoering, maar werkt die soms ook juist tegen.
- De regio is onverminderd van belang voor **afstemming en verbinding** op de gezamenlijke opgave, juist omdat in de regio de verschillende beleidsarena's en de projectarena bij elkaar komen.
- Er is een grote zoektocht naar samenhang en/of **integraliteit**, zowel in de RES'en als in andere trajecten (o.a. ruimtelijk voorstel, integraal programmeren). Veel tafels zien daarbij de eigen tafel als de 'hoofdtafel': integraliteit wordt nog vaak gezocht vanuit de eigen denkrichting.

RES-arena binnen de besluitvormingsarena

Bron: PBL

Maatschappelijke betrokkenheid

Participatie

- Participatie wordt in veel RES'en opgepakt door **gemeenten**. Regio's hebben hier vaak beperkt zicht op.
- Gemeenten zijn steeds **actiever aan de slag** met participatie. Meer ambtenaren hebben tijd voor participatie en steeds vaker is participatie verankerd in **beleid** (58% vorig jaar tot 77% nu).
- Meer participatie (80%) vindt plaats bij gemeentelijke beleidsontwikkeling. Hierbij worden steeds vaker **burgerfora** ingezet.
- De inbreng van bewoners leidde vooral tot extra eisen voor **ruimtelijke kwaliteit** en voor proces- en financiële **participatie**.
- De grootste **weerstand** van inwoners vindt plaats in de fase van het vaststellen van locaties voor wind- en zonneparken en in de projectontwikkelingsfase van windparken.

[\(Conclusies uit periodiek overzicht inwonerparticipatie TNO\)](#)

Lokaal eigendom

- **Energiecoöperaties** verleggen hun focus naar het lokale energiesysteem en warmte (energiegemeenschappen), onder andere omdat realisatie van opwek via zon en wind moeilijker wordt. [Lokaal Eigendom | Regionale Energiestrategie](#)
- De doelstelling van 50% **lokaal eigendom** wordt vooralsnog niet behaald. Voor **wind op land** is het aandeel **toegenomen**. Voor **zon op land** is het aandeel **gedaald** door de realisatie van een paar grote projecten met geen tot weinig lokaal eigendom. ([Monitor Financiële Participatie 2022](#)).
- **Positieve voorbeelden** van lokaal eigendom zijn er ook: inkomsten van windmolens van energiecoöperatie Betuwewind worden bijv. gebruikt voor duurzaamheidsprojecten in de omgeving en om energiekosten voor leden te verlagen. Hierdoor groeit het draagvlak. [Energiecoöperaties - praktijkvoorbeelden van lokaal eigendom](#)
- Tegelijk neemt het **belang** van lokaal eigendom toe. Het bewustzijn groeit dat lokale regie op elektriciteit (en daarmee op opwek) belangrijk is. In de Tweede Kamer gaan stemmen op om lokaal eigendom een wettelijke grondslag te geven. De minister voor Klimaat en Energie deed [onderzoek](#) naar de mogelijkheden. [Video: de uitdagingen van Lokaal Eigendom](#)
- Samenwerking tussen gemeenten en energiecoöperaties is in de praktijk **juridisch** ingewikkeld, o.a. vanwege staatssteunregelgeving. Gemeenten hebben behoefte aan regels die het mogelijk maken om nauwer te kunnen samenwerken met energiecoöperaties.

Energiesysteem

Samenhangend energiesysteem

- Bedrijven, inwoners en overheden zoeken steeds vaker samen naar **oplossingen** voor netcongestie. Hiermee ontwikkelen ze het lokale energiesysteem door bijv. energie te delen, via energy hubs of door flexibiliteitsoplossingen.
- Vraag, aanbod, infrastructuur en flex (opslag, conversie, vraagsturing) hangen onlosmakelijk samen. Meerdere regio's zijn daarom gestart met opstellen van een regionale **energievisie**. Deze kan nuttige input zijn voor de provinciale energievisie.
- In alle provincies wordt gewerkt aan **integraal programmeren**. In het eerste PMIEK (juli 2023) is afgewogen welke infrastructuurprojecten maatschappelijke prioriteit krijgen. Infrastructuur voor opwek krijgt hierin vaak een lage prioriteit, tenzij deze gecombineerd is met energievraag. Provincies, gemeenten, netbeheerders en andere betrokken partijen gaan verder aan de slag met het opstellen van **energievisies**. Nog niet alle regio's zijn hierbij goed aangesloten.
- Regio's wachten met smart op de nieuwe **Energiewet**. Daarmee ontstaan meer mogelijkheden voor energiedelen.
- Er is grote behoefte aan **langetermijnbeelden** voor het energiesysteem. Nationaal geeft het [Nationaal Plan Energiesysteem](#) een eerste richting. Regionaal en lokaal moet dit beeld nog worden uitgewerkt.
- [Energiesysteem van de toekomst wordt centraal én decentraal](#)

Netcongestie

- **Netcongestie / netschaarste** is overal in Nederland een belemmerende factor. Op het hoog-, midden- en steeds vaker ook het laagspanningsnet.
- Netbeheerders investeren de komende jaren 8 miljard in het **elektriciteitsnet**. Hiervoor hebben ze een gezamenlijk **uitvoeringsplan** opgesteld om regionaal netuitbreidingen te versnellen. Dit vraagt o.a. dat vergunningverlening onder hoog tempo gebeurt en energie-infrastructuur een prioritaire plek krijgt in ruimtelijke ontwikkelingen. De laatste **RES-netimpactanalyses** laten doorschemeren dat het netwerk **veel meer** aan kan **dan 35 terawattuur**. Maar hoeveel extra terawattuur de komende jaren al een plek kan krijgen op het netwerk is nu nog niet te zeggen.
- Bouwen alleen is niet voldoende. We moeten ook zorgen dat netverzwaring niet overal nodig is. Netverzwaring op deze schaal geeft hoge **maatschappelijke kosten**: de energierekening zal naar verwachting sterk toenemen.
- Mede daarom is naast netverzwaring juist ook doorontwikkeling van het **decentraal energiesysteem** nodig. Hier vinden vraag en aanbod elkaar slim, via bijvoorbeeld local4local, energiehubs en energiegemeenschappen. Dit vraagt om experimenteerruimte en nieuwe financiële en juridische mogelijkheden zoals energiedelen.

[Digital Twin helpt ondernemers Drechtsteden bij aanpak netcongestie](#)

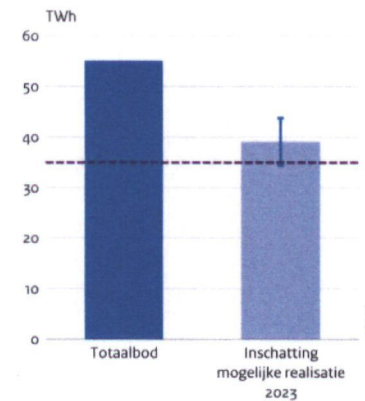
Doelstelling opwek

35 en 55 TWh

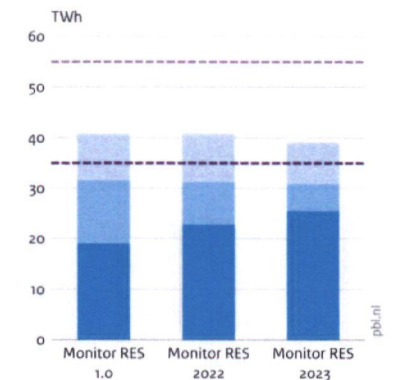
- De bandbreedte voor de verwachte hernieuwbare energieproductie in 2030 bedraagt 34 – 44 TWh, met een **middenwaarde van 39 TWh**.
- Daarmee is de doelstelling van **35 TWh in 2030 goed haalbaar**, maar is het behalen van de gezamenlijke RES-ambitie van **55 TWh in 2030 hoogst onwaarschijnlijk**.
- Het NPE laat zien dat het noodzakelijk is **voor en na 2030** verder in te zetten op opwek via zon en wind op land, met een verdere doorgroei richting 2050. Hoe meer we realiseren voor 2030, hoe kleiner de resterende opgave richting een volledig CO₂-vrij elektriciteitssysteem in 2035.
- De huidige opwek is gegroeid met 3 TWh sinds 2022. Het **concretiseren** van de ambitie voor **windenergie** naar projecten **stagneert**. Het aantal pijplijnprojecten neemt steeds verder af. Hierdoor verandert de verhouding zon-wind. Dit is ongunstig voor het netwerk.
- Ook **zon op land projecten** beginnen af te vallen, vooral vanwege hoge kosten voor realisatie, strenger beleid en afnemend draagvlak.
- Opwek van elektriciteit kan niet los worden gezien van vraag, opslag, flexibiliteit en infrastructuur. **Alle elementen** van het (lokale) **energiesysteem hangen samen** en beïnvloeden elkaar in positieve en/of negatieve zin.

Inschatting productie hernieuwbare elektriciteit, 2030

Totaalbod en doelbereik

Inschatting mogelijke productie

Bron: CBS, RVO, WindStats, Regionale energiestrategieën 1.0; bewerking PBL

Warmte

Inzet op collectieve warmte

- De (autonome) groei van **all electric** warmteoplossingen zet door. Steeds meer mensen schaffen warmtepompen aan, en ook veel gemeenten zien all-electric als voorkeursoptie voor duurzaam verwarmen. Dit heeft een groot effect op het elektriciteitsnetwerk. Ook gaan hierdoor de maatschappelijke kosten omhoog. Huishoudens met een lager inkomen lijken achter te blijven.
- **Inzet op collectieve warmte** en isolatie biedt een deel van de oplossing voor netcongestie en het toekomstig energiesysteem. Het **Nationaal Programma Lokale Warmtetransitie (NPLW)** werkt aan de versnelling van de lokale warmtetransitie. NP RES zet samen met het NPLW in op de ontwikkeling van regionale en lokale warmtenetten. Collectieve warmte verlaagt de maatschappelijke kosten en past goed binnen een robuust energiesysteem voor de toekomst. Het Nationaal Isolatieprogramma (NIP) stimuleert isolatie van woningen.
- In 2026 dienen alle gemeenten een **warmteprogramma** op te stellen, als opvolger van de TVW. Dit vraagt om inzet van de regio's voor het toekennen van bovengemeentelijke bronnen en inzet op (regionale) warmtenetten. Op dit moment stimuleren subsidies voor bijvoorbeeld elektrische en hybride warmtepompen de groei van all-electric warmteoplossingen. Naast een gemeentelijk warmteprogramma is daarom ook nationaal instrumentarium (beleid en financieel) nodig dat stuurt op collectieve oplossingen.

- NP RES en NPLW werken aan een **begrippenkader warmte**, waarmee definities en monitoring verder geüniformeerd worden. Ook is een [update van de factsheet warmte](#) beschikbaar.

Data en monitoring

Verbinden met data

- Overheden, netbeheerders en marktpartijen signaleren dat **gedeelde data** steeds essentiëler is om voortgang te boeken in de uitvoering van de energietransitie. Data helpt bij het maken van keuzes en het ontdekken van slimme oplossingen in het energiesysteem.
- Verschillende regio's ontwikkelen monitors, dashboards, digital twins en andere **tools** om data ondersteunend te laten zijn in de besluitvorming.
- Veel regio's missen hierbij **data van de netbeheerders** over verbruik, invoeding en gebruikersprofielen, die vanwege privacy- en concurrentieredenen niet gedeeld mag worden.
- Steeds meer regio's hebben **geodata** beschikbaar. Verzamelen en ontwikkelen hiervan gebeurt ook steeds meer op dezelfde wijze.

Voorbeeld: RES-monitor Drenthe

Drenthe gebruikt geodata om real-time de voortgang te laten zien van zon- en wind projecten. Ook laat de monitor zien of projecten al in een vergunningsfase zitten. De data kan ook worden gebruikt om ontwikkeling van opwek in te plannen in relatie tot netcongestie.

[Hernieuwbare energie | Dit is Drenthe | Feiten en cijfers](#)

Voorbeeld: Digital twin Drechtsteden

Regio Drechtsteden verkent het lokale flex-potentieel van 10 bedrijventerreinen met behulp van een Digital Twin. De Digital Twin laat zien hoe de energievoorziening zich in een gebied ontwikkelt. Door aan bepaalde knoppen te schuiven, maakt de Digital Twin bijvoorbeeld inzichtelijk wat het verschil is als bedrijven individueel gaan verduurzamen of dat gezamenlijk doen.

[Digital Twin Drechtsteden - Drechtsteden energie](#)

Deel II – Signalen uit de omgeving

Deel II presenteert signalen, boodschappen en bevindingen uit de omgeving naar aanleiding van de RES'en

Reacties van partners

NVDE

Aandachtspunten

- Het wordt met het 'nee, tenzij'- beleid voor zon op landbouwgrond en de (concept)milieunormen voor windparken op land **veel moeilijker om nieuwe projecten toe te voegen aan de pijplijn**, terwijl door de sterk toenemende elektriciteitsvraag het cruciaal is om zoveel mogelijk van de 55 TWh aan ambitie van de regio's te realiseren. Wij roepen regio's daarom op letterlijk en figuurlijk **zo veel mogelijk ruimte en maatwerk** te creëren in de regionale vertaling van landelijk beleid.
- Als er zoekgebieden voor wind- en zonne-energie afvallen, wijs dan altijd in plaats van deze zoekgebieden **nieuwe zoekgebieden** aan met concrete locaties voor zonne- en windenergie. Wees ook duidelijk welke gebieden in de gebouwde omgeving overgaan op een collectieve warmtevoorziening.
- Creëer een goede **balans tussen zonne-energie en windenergie**, stuur daarbij op energiehubbs van verschillende technieken / projecten (wind/zon/opslag) in hetzelfde gebied, de combinatie van participatie- en vergunningstrajecten en efficiënt netgebruik.

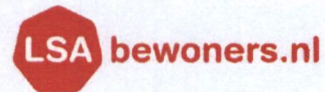
- **Maak van doorlooptijd prioriteit**, voorkom stagnatie in vergunningverlening. Stel daarom bij de start van een project een gezamenlijke planning op met initiatiefnemers en probeer processen en onderzoeken parallel te doorlopen i.p.v. volgorde. Zie de NVDE-notitie [druk de doorlooptijd](#) voor tips per techniek.
- Neem daarom ook als provincie(s) en gemeenten sneller besluiten over wie optreedt als **bevoegd gezag bij windenergieprojecten** om de ruimtelijke procedure te kunnen opstarten. Vraag indien nodig NP RES om mediation en anticipeer op de nieuwe Energiewet.
- **Organiseer landelijk de financiering voor maatschappelijk wenselijke keuzes**. Zorg ervoor dat uiterlijk 1 januari 2024 de SDE++ hierop is aangepast en een landelijk kwaliteitsbudget 'live' is, conform [Eindadvies SDE & Maatschappelijke Kosten](#). Kom ook snel met een oplossing / regeling voor de gebieden waar windenergie momenteel on hold staat in het kader van de wespandief.

Marktpartijen beter betrekken bij jouw RES? Zie [Regioteam Energietransitie](#) en neem contact op via regio@nvde.nl

Reacties van partners

Participatiecoalitie

**buur
kracht.**

Afspraken in de RES lijken fluïde

We zien in de provincies steeds meer projecten wegvallen door nieuw beleid. Terwijl een groei van nieuw opgesteld vermogen nodig was en is om doelen te halen. Hiermee vlakt ook de toename van het aantal coöperatieve projecten verder af. Deze zijn essentieel om het streven naar minimaal 50% lokaal eigendom te bereiken. Lokale praktijk laat zien dat er in de uitvoering wordt afgeweken van het bod. Vertraging in het uitzetten van nodige procedures toont bestuurlijke besluiteloosheid.

Natuurinclusief nog onvoldoende verankerd in beleid

Hoewel lokale overheden wensen dat de energietransitie hand in hand gaat met andere functies die ruimtegebruik vragen, ontbreekt het nu nog aan toetsingskaders. Daarnaast wordt er beperkt gehandhaafd waardoor natuurdoelen niet gerealiseerd worden of het beheer niet goed geborgd is. Tegelijkertijd biedt natuurinclusief een kans om multifunctioneel landgebruik te verwezenlijken.

Bied financiële ondersteuning en goede samenwerking

Om doelen tijdig te halen en de energietransitie uit te voeren is extra financiering en zijn goede stimuleringsregelingen nodig zodat eerste trappen van zonnepanelen echt mogelijk worden. Denk bijvoorbeeld ook aan mogelijkheden voor specifieke aanvragen, zoals solar carports of agri-PV. Ook moeten bekende juridische knelpunten - bijv. tegen energie delen (clean energy hubs) - worden weggenomen.

Hou vast aan gemaakte afspraken

De doelstelling van 55% CO₂-reductie staat als een huis. Het wegvallen van projecten in de energietransitie helpt niet. Als het doel duurzame opwek voor 2030 niet meer haalbaar is, en dit 2032 wordt, móet de opgave omhoog. Maak duidelijk dat (praten over) kernenergie voor deze tijdshorizon géén optie is en alleen maar leidt tot uitstelgedrag.

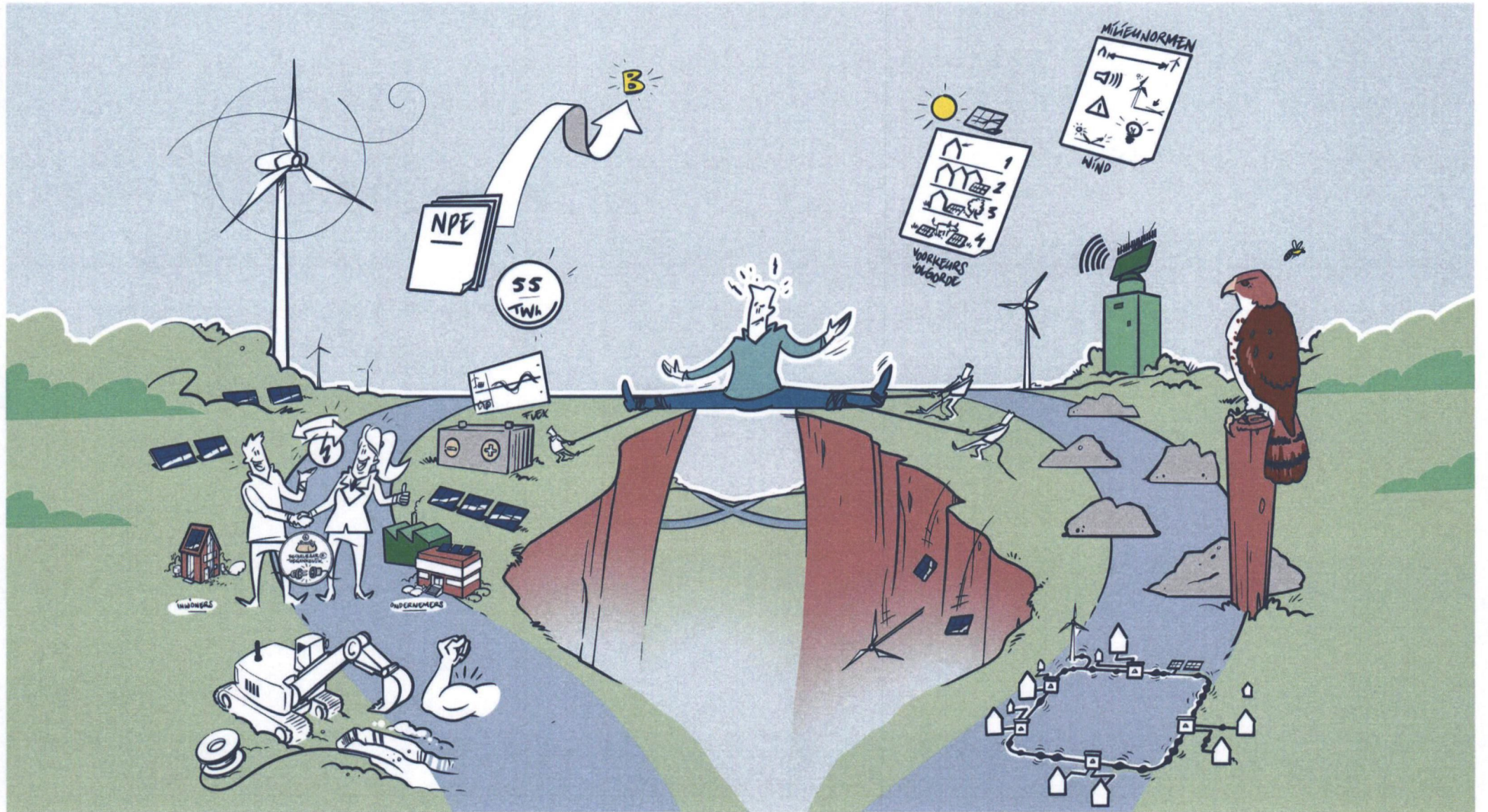
Maak per regio inzichtelijk hoe het er voor staat

Vertel het eerlijke verhaal en maak met en voor bestuurders, beleidsmakers en bewoners duidelijk hoe het er voor staat met duurzame opwek in de regio. Zo worden de verschillen tussen regio's ook duidelijker en weten inwoners en lokale ondernemers hoe het er voor staat met de energietransitie in de regio waar zij wonen en werken. Zo geef je een gezicht aan regionale kracht en successen.

Deel III – Blijven werken aan 55 TWh

Deel III schetst de discrepantie tussen het toekomstbeeld, en de ingewikkelde realiteit van de uitvoering, inclusief goede voorbeelden over hoe creatief om te gaan met knelpunten.

Toekomstig energiesysteem

Het energiesysteem

- Het ontwerp [Nationaal Plan Energiesysteem](#) schetst een toekomstbeeld van het Nederlandse energiesysteem in 2050, en geeft mogelijke routes daarnaartoe. Het NPE is gebaseerd op 5 publieke belangen:
 - Betaalbaar en economisch krachtig
 - Betrouwbaar en veilig
 - Duurzaam
 - Rechtvaardig en participatief
 - Ruimte en milieu
- Het realiseren van dit energiesysteem vraagt om een samenspel van vraag, aanbod, infra en flex, waarin alle dragers benut worden (elektriciteit, warmte, waterstof en andere gassen). Het centrale decentrale energiesysteem komen hier bij elkaar. Ook vraagt het NPE om een sterke gebiedsgerichte uitwerking.
- Het streven is om bestuurlijke afspraken te maken over de uitwerking van het NPE tussen Rijk en medeoverheden, uiterlijk zomer 2024.

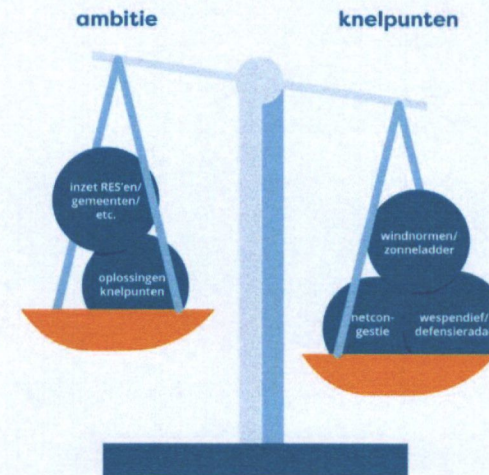
Opwek op land

- Het NPE stelt dat we ons moeten voorbereiden op **maximale elektrificatie van Nederland**, en dat hiervoor veel hernieuwbare opwek nodig is: grofweg 3-4x zo veel in 2050 als in 2030.
- Ruim de helft van de totale opwek vindt plaats met wind op zee, maar ook **op land stijgt de opwek flink** in het toekomstbeeld van het NPE: grofweg een verdubbeling van opwek via wind op land en een verdrievoudiging van zon-totaal in 2050 ten opzichte van 2030.
- Al in 2035 is mogelijk veel **extra opwek nodig**, vanwege het uitgangspunt in het NPE van een **CO₂-vrij elektriciteitssysteem** vanaf 2035.
- Dit toekomstbeeld vraagt om flinke **inzet op hernieuwbaar op land**. Dit vraagt veel qua burgerbetrokkenheid, en staat op gespannen voet met andere belangen.

De weg daarnaartoe

Werken aan knelpunten

- Terwijl het NPE een ambitieus toekomstbeeld schetst met een grote rol voor opwek op land, worden de ambities van veel regio's op dit moment geremd door: netcongestie, de aangescherpte voorkeursvolgorde zon, strengere (concept) windnormen, radarproblematiek, stikstof, wachttijden voor behandeling van hoger beroep bij de Raad van State, wespendifief, etc. Het tijdig realiseren van ambities wordt daarmee steeds lastiger.
- Aan veel knelpunten wordt gewerkt. Maar veel van de uitspraken over en voorstellen voor het aanpakken van deze knelpunten leiden in de uitvoering tot **minder en andere mogelijkheden voor wind en zon**.
- In veel regio's wordt gezocht naar **creatieve manieren** om met deze nieuwe werkelijkheid om te gaan, maar dit is niet voldoende.
- **Gezamenlijke keuzes** waarbij energie in samenhang met ander (rijks)beleid wordt afgewogen, zijn nodig om het toekomstbeeld uit het NPE te kunnen realiseren.

Netcongestie: knelpunt en kans?

Netcongestie

- In alle regio's is inmiddels sprake van **netcongestie**, op hoog-, midden- en steeds vaker ook op laagspanningsnetten. Dit geldt zowel voor invoeding als voor afname.
- Waar netcongestie is, kan energie niet worden geleverd aan het net en/of kan verdere ontwikkeling (bedrijven, woningen) niet plaatsvinden. Hiermee is het een **obstakel** voor de ontwikkeling en voor realisatie van de doelstelling van 55 TWh, binnen het huidige, centrale netwerk.
- Het **LAN** (Landelijk Actieprogramma Netcongestie) werkt vele acties uit om netcongestie tegen te gaan:
 - **Sneller bouwen** – sneller realiseren van netuitbreidingen o.a. door integrale aanpak van projectclusters in een gebied.
 - **Sterker sturen** – sturen op betere benutting van het net o.a. door met bedrijven flexibel het net te benutten en zo de piekbelasting te verlagen.
 - **Vergroten flexibele capaciteit** – publiek-private acties voor slimme oplossingen zoals de ontwikkeling van energy hubs.
- Naast deze generieke oplossingen is ook **lokaal maatwerk** nodig voor lokale problemen en knelpunten.

Oplossingsrichtingen

Tegengaan van netcongestie loopt via **twee parallelle oplossingsrichtingen**:

1. Netbeheerders investeren sterk in **netverzwaring**. Provincies maken samen met netbeheerders, gemeenten, regio's, en andere stakeholders pMIEK's om infrastructuurinvesteringen maatschappelijk te prioriteren en te versnellen.
2. Netcongestie dwingt ook tot **innovatie** richting een nieuw, ook decentraal, energiesysteem. Flexibiliteitsoplossingen (batterijen, conversie, op- en afschalen vraag), 'energiedelen' en energy hubs kunnen op korte termijn perspectief brengen voor inwoners en bedrijven, en dragen op de lange termijn bij aan een betaalbaar, betrouwbaar en adaptief energiesysteem. Ook slim ontwerp van bijvoorbeeld woonwijken met lokale opwek en energiebesparing helpt hierbij.

Beide oplossingsrichtingen zijn nodig. Deze oplossingsrichtingen kunnen elkaar **helpen**: door flexibiliteitsoplossingen is bijvoorbeeld minder netverzwaring nodig. Maar het geeft soms ook **spanning**: netverzwaring kan in sommige gevallen ook remmend werken voor innovatieve oplossingen.

Netcongestie in de praktijk

Voorbeeld: Bedrijventerreinen Veghel

- In **Veghel** wordt het verduurzamen van bedrijventerreinen de komende periode bemoeilijkt door netcongestie. Ook de aankomende verzwaringen van het net zijn voor de bedrijventerreinen niet voldoende.
- Brink, Essent Energy Infrastructure Solutions (EIS) en Kuijpers gaan als het consortium **Smart Business Parks** vijf aaneengesloten bedrijventerreinen in Veghel verduurzamen.
- Het doel is om een lokaal energienetwerk te realiseren waar **vragen aanbod van energie, warmte en koude op elkaar wordt afgestemd**. Opdrachtgever is het Platform Ondernemend Meierijstad (POM) in samenwerking met de gemeente Meierijstad.
- **Energie** kan **gedeeld** worden tussen bedrijven in het lokale energiesysteem waardoor geen gebruik gemaakt hoeft te worden van het publieke elektriciteitsnet.

[Solar Magazine - Brink, Essent en Kuijpers verduurzamen 5 bedrijventerreinen in Veghel](#)

"Wij als technisch dienstverlener lopen vaak tegen de netcongestieproblematiek aan. Zo heeft een klant een dak vol zonnepanelen, maar mag hij op sommige momenten de opgewekte stroom niet terugleveren. Het bedrijf aan de overkant van de straat kan deze stroom juist goed gebruiken om elektrische trucks te laden. Dankzij dit project kunnen we elkaar de helpende hand bieden" - Jos van Asten, directeur van POM (in: Solar Magazine)

Netcongestie in de praktijk

Voorbeeld: nieuwbouwwijken

Door netcongestie aan de afnamekant, kunnen nieuwbouwwijken niet of met grote vertraging aangesloten worden op het elektriciteitsnet. Door de nieuwbouwwijk op te zetten als een lokaal energiesysteem met lokale balans, inclusief opslag, kan een wijk wel gerealiseerd worden.

- **Schoon Schip** is een drijvende woonwijk in Amsterdam die haar energie zelf opwekt en lokaal balanceert. Naast Schoon Schip verrijst **Republica Amsterdam**, een wijk met woningen en bedrijven waar energie wordt opgewekt en via een smart grid opgeslagen en met elkaar wordt gedeeld. Beide wijken zijn onderdeel van de Experimenteerregeling 2015-2018.
- **Nieuwbouwwijk Crailo** (bij Hilversum) wordt opgezet als een energiepositieve wijk, waar door middel van opslag en een digitaal platform de pieken in de energievoorziening eruit worden gehaald.
- In Voorhout, gemeente Teylingen, is in de **nieuwbouwwijk Hooghkamer** een wijk met 17 woningen gebouwd met zonnepanelen die met elkaar verbonden zijn via een smart grid. Via een slim energiesysteem kunnen ze onderling energie uitwisselen. Overtallige stroom wordt opgeslagen in een batterij-gedreven snellader voor elektrische deelauto's. Deze doet dienst als buffer en opslag.

Defensieradars: problematiek in de praktijk

Defensieradars

- In meerdere RES-zoekgebieden kunnen geen windturbines worden gebouwd door de aanwezigheid van (toekomstige) **radars**, die niet verstoord mogen worden door windturbines. Ook **heropening** van oude militaire velden kan beperkend werken voor windenergie.
- Door het wegvallen van **zoekgebieden voor wind** gaat de verhouding wind / zon in deze regio's vaak scheef. Dit vergroot de **netcongestie** in deze regio's.
- De regio's die het betreft, zijn met de minister / staatssecretaris van Defensie in **gesprek** om duidelijk te krijgen wat de mogelijkheden zijn.

Voorbeeld: radar in regio Hart van Brabant

- Defensie is op zoek naar een locatie voor een nieuwe **radar** nabij vliegveld Gilze-Rijen. Een radar vraagt om vrij zicht en daarom kunnen in de omgeving van een radar geen windturbines worden gebouwd.
- Momenteel wordt **gesproken met Defensie** over de mogelijke komst van deze radar en de precieze implicaties voor windenergie.
- Het creëren van **duidelijkheid** over de (on)mogelijkheden kan op korte termijn helpen om helderheid te scheppen over het perspectief voor windenergie in deze en andere regio's. Dit kan betekenen dat er zoekgebieden afvallen maar ook dat het zoeken naar alternatieven kan starten.

Wespendief en windturbines

Huidige situatie

- Realiseren van windturbines rondom Natura-2000 gebieden op de Veluwe vraagt om een vergunning in het kader van de wet natuurbescherming. Windturbines vormen een **aanvaringsrisico voor wespddieven**. Dit is een beschermde soort op de Veluwe en er zijn te weinig broedparen voor het in stand houden van de populatie. Hierdoor kunnen vergunningen niet afgegeven worden.
- In een omtrek van 1 – 8 km rondom de Veluwe zijn windturbines daarom momenteel beperkt toegestaan.

Situatie Veluwe

- Windturbines rondom de Veluwe kunnen alleen worden geplaatst met mitigerende maatregelen. **Stilstand van windturbines** is vooralsnog de enige bewezen methode om aanvaringslachtoffers te voorkomen. Daarom wordt nu zenderonderzoek uitgevoerd en onderzocht of andere maatregelen (zoals cameradetectie) de mogelijkheden kunnen vergroten.
- In afwachting van de uitkomsten van deze onderzoeken is het **onzeker of zoekgebieden** voor wind rondom de Veluwe wel of niet **in stand blijven**.
- Door deze onzekerheid is er te weinig perspectief voor windontwikkelaars om aan de slag te gaan. Hierdoor liggen veel **ontwikkelingen stil**.
- Windontwikkelingen zullen hierdoor kleiner, pas na 2030 of helemaal niet plaatsvinden, wat **realisatie van het bod** van de desbetreffende regio's voor 2030 ernstig **bemoeilijkt**.

Milieunormen wind

Huidige situatie

- Het Ministerie van IenW heeft nieuwe **landelijke concept milieunormen** voor windturbines opgesteld. De regels omvatten:
 - Een nieuwe afstandsnorm
 - Strengere geluidsnormen
 - Gewijzigde regels voor slagschaduw
 - Strengere regels voor externe veiligheid
 - Vaste regels voor obstakelverlichting
 - Regels om lichtschittering te voorkomen
- Op sommige onderdelen kan in de regio's **lokaal maatwerk** geleverd worden.
- De windnormen moeten nog **definitief** gemaakt worden.

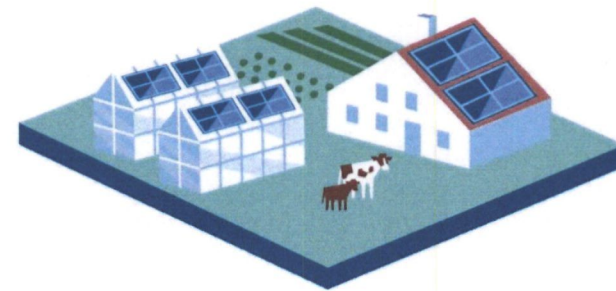
Effect op de RES-regio's

- De nieuwe concept-normen voor windturbines gaan niet uit van hogere grenswaarden. Wel van hogere streefwaarden. De hogere streefwaarden en de afstandsnorm hebben **grote effecten op de opgave voor duurzame opwek** op land uit de RES'en. En daarmee op voortgang van de energietransitie zoals beoogd in het NPE.
- Ze hebben ook effect op het landschap en op het feit dat er **weinig meer te kiezen valt** in gesprek met omwonenden en belanghebbenden.
- De plaatsing van windturbines bij een **bedrijventerrein wordt lastiger**. Terwijl die zowel landschappelijk als voor het energiesysteem daar het **meest gewenst** is, want: vraag een aanbod dicht bij elkaar (energy hubs) .
- Ook "**repowering**" van bestaande turbines wordt in veel gevallen moeilijker, omdat het op veel bestaande locaties niet mogelijk is om te voldoen aan de nieuwe normen.
- Het vinden van locaties waar meerdere windturbines bij elkaar geplaatst kunnen worden wordt lastiger. **Grotere verspreiding** van turbines kan uiteindelijk leiden **tot meer mensen die hinder ervaren** per opgewekte kWh.

Voorkeursvolgorde zon

Huidige situatie

- De minister van BZK heeft met IPO, VNG, Unie van Waterschappen en NBNL afgesproken dat provincies een aangescherpte **voorkeursvolgorde voor zon** verankeren in hun verordening.
- In de praktijk zien we sommige provincies **strenger** optreden dan het gesloten akkoord.
- Nieuwe projecten met zon op **landbouwgrond** (trede 4 van de zonneladder) zijn door de voorkeursvolgorde alleen nog bij uitzondering mogelijk. Dit vraagt om aanpassing van plannen en kan leiden tot vertraging of afvallen van projecten.
- De mogelijkheden voor zonne-energie **verschuiven** naar trede 1 (daken en gevels), 2 (onbenutte terreinen in bebouwd gebied), en 3 (onbenutte terreinen in landelijk gebied) van de zonneladder. Er zal meer zon op dak, op objecten, bassins, carports, etc. gerealiseerd moeten worden.
- Hiervoor is het van belang dat (financiële) **randvoorwaarden** op orde gebracht worden, bijvoorbeeld de financiering voor versterking van niet-draagkrachtige daken, of vergoeding van de meerkosten voor het plaatsen van solar carports.

Voorkeursvolgorde zon in de praktijk

Solar Carports

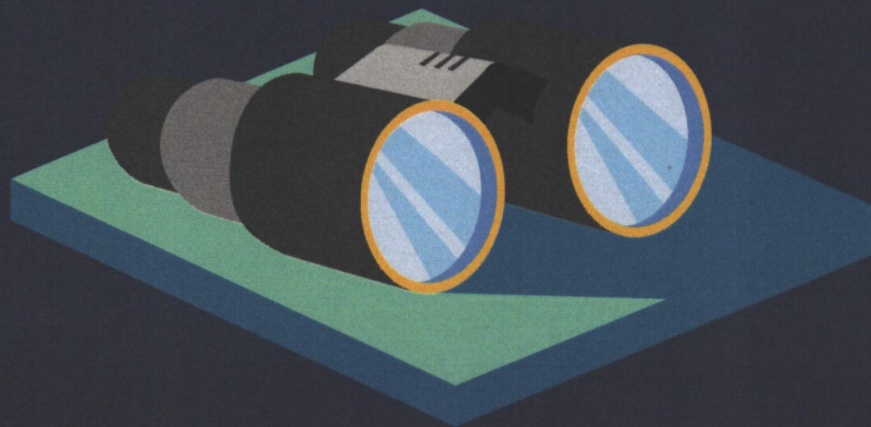
- De voorkeursvolgorde zon heeft als doel **multifunctioneel ruimtegebruik** te stimuleren. Dit is bijvoorbeeld mogelijk door zonnepanelen boven parkeerplaatsen te plaatsen. Hierbij kunnen ook slimme combinaties gemaakt worden met laadinfrastructuur.
- **Solar carports** zijn echter vaak nog niet financieel haalbaar. In een van de regio's zijn bijvoorbeeld 100 locaties onderzocht, waarvan er vier kansrijk zijn.
- In de regio Rotterdam-Den Haag wordt een **carportaanpak voor zon** ontwikkeld, inclusief een handreiking voor gemeenten. [Pilot Zon op parkeerplaatsen van start | RES Rotterdam Den Haag](#)
- Op landgoed de Olmenhorst in Lisserbroek (regio Noord-Holland Zuid) **verduurzaamt** een rustieke zonnecarport een architectenbureau (zie rechts). De carport wordt door dit bedrijf met de huidige energieprijzen in 5,5 jaar terug verdiend en levert duurzame energie aan de rest van het terrein. Het is een voorbeeld van een mooi landschappelijk ingepaste zonnecarport bij bedrijven.

“Maak het als gemeenten voor bedrijven met een eigen terrein of parkeerplaats zo makkelijk mogelijk om een zonnecarport aan te leggen.” Coen Kampstra, architectenbureau Faro

[‘Heeft je bedrijf een eigen terrein? Leg een zonnecarport aan!’
Terugkijken kennissessie Solar Carports | Helpdesk Zonopwek](#)

Deel IV - Vooruitblik

Deel IV geeft adviezen aan de regio's, opdrachtgevers van NP RES en NP RES zelf, op basis van de gesprekken in de regio's, de voortgangsrapportages en de ervaringen vanuit NP RES.

Adviezen voor de komende periode

Regio's

- Energie is een **voorwaarde** voor ruimtelijk-economische ontwikkeling. Beschouw windturbines en zonnepanelen niet alleen als objecten die 'ingepast' moeten worden, ze zijn randvoorwaardelijk om in de toekomst te kunnen wonen, werken en recreëren.
 - Stem landelijk, regionaal en lokaal ruimtelijk en **maatschappelijk-economisch beleid af met energiebeleid** (en vice versa), zodat gebieden ook in de toekomst voorzien zijn van energie. Energie is (voorlopig) een schaars goed.
 - Benut de RES als de plek waar het individuele (beleids)belangen en het **gezamenlijk belang** open op tafel gelegd kunnen worden, en waar gezamenlijk acties benoemd worden om stappen vooruit te zetten. Blijf daarvoor open met elkaar communiceren, ook bij politieke spanningen.
 - **Samenhang tussen vraag en aanbod** wordt steeds belangrijker door netcongestie. Stuur aan op afspraken met andere partijen over waar samenhang georganiseerd wordt in het lokale energiesysteem. Hierin liggen kansen om een deel van de opgave voor opwek te realiseren.
 - Leg de **koppeling met parallelle programma's**, zoals het NPLW en het Programma Verduurzaming Bedrijventerreinen. Neem in gezamenlijkheid de verantwoordelijkheid voor het realiseren van het toekomstig energiesysteem.
- Ga op zoek naar **nieuwe zoekgebieden** wanneer zoekgebieden afvallen.
 - Zoek naar **creatieve manieren** om opwek te realiseren ondanks de knelpunten. Leer van andere regio's en andere programma's.
 - Doe mee en draag bij aan **provinciale (en rijks)trajecten** rondom ruimte en energiesysteem: energievisie, PMIEK, ruimtelijke voorstellen.
 - Zet in op **realisatie van warmtenetten** ten behoeve van het totale energiesysteem.
 - **Houd het bod overeind**, ook als volledige realisatie niet lukt voor 2030. Ook na 2030 is realisatie van duurzame opwek nodig.

Adviezen voor de komende periode

NP RES

- Blijf handelen vanuit de **gezamenlijke opgave**, verbind tussen regio's en tussen regio's en landelijk en zoek naar mogelijkheden om slimme combinaties te leggen die het realiseren van de gezamenlijke opgave gemakkelijker maken.
 - Breng actief **kennis** vanuit de regio naar de verschillende beleidsarena's (en vice versa) en laat de consequenties zien van de beleidskeuzes voor de uitvoering en ambitie voor duurzame opwek op land.
 - Zorg dat de kennis uit de praktijk en de RES-regio's via de NP RES-structuur betrokken wordt bij de **interbestuurlijke afspraken** vanuit het NPE na 2030 die het Rijk met koepels maakt.
 - Zorg voor goede informatie en kennisdeling samen met de partners richting **volksvertegenwoordigers**. Het is belangrijk dat zij weten welke afspraken er zijn en welke informatie beschikbaar is.
 - Blijf werken aan de onderlinge **verbinding** tussen partijen en aan een verbonden netwerk.
 - Maak duidelijk wat de **rol van de RES'en** is en waarvoor andere partijen bij de RES moeten zijn.
- Organiseer **samen met NPLW** doe-ateliers in de regio om de verbinding tussen lokale warmtetransitie en decentrale energiesysteem te versterken.
 - Stimuleer dat de regio's actief **aanhaken bij andere trajecten**, zoals het NPLW, Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG), integraal programmeren en de ruimtelijke puzzel.

Adviezen aan partners

Gemeenten

- Blijf inzetten op **ruimte voor opwek**, meer is nodig na 2030. Afgevallen zoekgebieden vragen om nieuwe locaties in gemeente/regio.
- Leg **verbinding** tussen de warmtetransitie, het energiesysteem en de opwek.
- Geef aan **(collectieven van) bedrijven en** mogelijkheden voor verduurzaming. Kijk hierin samen hoe zon, wind en flex het best gecombineerd kunnen worden.
- Ondersteun **lokale energiegemeenschappen** om de eigen energievoorziening te kunnen realiseren.

Waterschappen

- Blijf breed kijken bij het uitvoeren van je taken, juist vanwege effect op klimaat en energie. Het is bevorderlijk voor de transitie als waterschappen **actief** blijven **deelnemen** in de RES'en.
- Breng mogelijkheden voor **aquathermie** en **opwek** actief in bij de RES en lokale warmteplannen. Niet alleen voor de eigen CO₂-neutraal doelstelling, maar voor de regio.

Provincies

- Geef **ruimte voor voldoende opwek** in het ruimtelijk beleid. Regel niet alles dicht op provinciaal niveau, laat ruimte voor lokaal en regionaal **maatwerk** om ambities in te kunnen vullen op een manier die past bij het gebied.
- **Ondersteun regio's** in het realiseren van zon op daken, carports, etc. nu de mogelijkheden voor zon op landbouwgrond beperkt worden.
- Beschouw toegang tot hernieuwbare energie steeds meer als voorwaarde voor **economische en maatschappelijke ontwikkeling**. Betrek de RES'en actief in de ruimtelijke voorstellen en het integraal programmeren (PMIEK, energievisie) en de verdere uitwerking daarvan.
- Sturende rol van provincies heeft consequenties voor de onderlinge samenwerking. Blijf vanuit de eigen verantwoordelijkheid sturen op het **gezamenlijk** behalen van de doelstellingen.

Adviezen voor regio's en partners

Rijksoverheid

- Verklein de **kloof tussen beleidsvorming en uitvoering**. Voorkom, met collegiaal bestuur, dat sectoraal Rijksbeleid het toekomstige energiesysteem uit het NPE onmogelijk maakt.
- Maak een **consistente afweging tussen thema's** in de leefomgeving, zoals gezondheid, landbouw, industrie/mkb, natuur en energie.
- Heroverweeg de landelijke concept **milieunormen voor windenergie**. Door de milieunormen raakt het NPE toekomstbeeld verder buiten zicht.
- Zorg voor de juiste financiële, juridische en beleidsmatige **randvoorwaarden** voor zon op dak, objecten, carports, etc.
- Zorg snel voor passende wetgeving, zoals de **Wet Collectieve Warmtevoorzieningen** en een nieuwe **Energiewet** die innovatieve oplossingen mogelijk maakt. Zorg voor een snelle implementatie van de EU-directive via de Energiewet, zodat energie delen wettelijk mogelijk wordt.
- Maak tempo met het klaarmaken van **financiële arrangementen** die het realiseren van duurzame opwek vergemakkelijken, zoals de vervanging voor de SDE++, om te voorkomen dat de pijplijn nog verder stagneert.
- **Evalueer het NPRES** en de RES in context van het NPE.
- **Blijf in gesprek** met de regio's, provincies, gemeenten en waterschappen over wat elke partij nodig heeft.

Netbeheerders

- Ondersteun **slimme oplossingen** van initiatiefnemers, gemeenten en regio's. Focus niet slechts op uitbreiding van het netwerk, maar werk ook mee aan het creëren van het lokale energiesysteem.
- Zoek de **ruimte in wetgeving** en experimenteer: zoek de ruimte in het delen van data, creëren van decentrale netwerken, collectieve aansluitingen, etc.
- De uitvoeringsagenda zet duidelijk de opgave en urgentie weg om tempo te maken. Zonder draagvlak ontstaat echter ook geen snelheid. **Blijf in gesprek** met gemeenten, provincie en andere partners en zoek de samenwerking bij het maken en het uitvoeren van plannen.
- **Prioriteer samen** met regio's en gemeenten waar het laag- en middenspanningsnet als eerste verzaagd moet worden, en doe dit niet eigenstandig.

Tot slot

- Toegang tot en betaalbaarheid van energie voor inwoners en bedrijven is nu en in de toekomst van belang.
- Het is daarom essentieel om samen te blijven optrekken om alle mogelijkheden die er zijn te blijven benutten.
- Blijf in de regio's afstemmen en samenwerken aan de uitvoering van de gezamenlijke afspraken, want in de regio komen beleid en uitvoering vanuit verschillende overheden, netbeheerders en maatschappelijke organisaties bij elkaar. Koester wat is opgebouwd.
- Het is de kunst om door te zetten en niet te switchen naar weer een andere manier van werken. Dit helpt de transitie niet vooruit.

Achtergrond

Tijdlijn

Om de gezamenlijk vastgelegde ambitie voor het opwekken van duurzame energie te realiseren is het nodig dat in januari 2025 vergunningen voor projecten zijn verleend. Dat betekent voor overheden: verankeren van de RES'en in ruimtelijk beleid eind 2023, begin 2024.

December 2022
Bestuurlijke afspraak
Randvoorwaarden scheppen om democratisch vastgestelde RES'en uit te voeren met streefdoel 35 TWh.

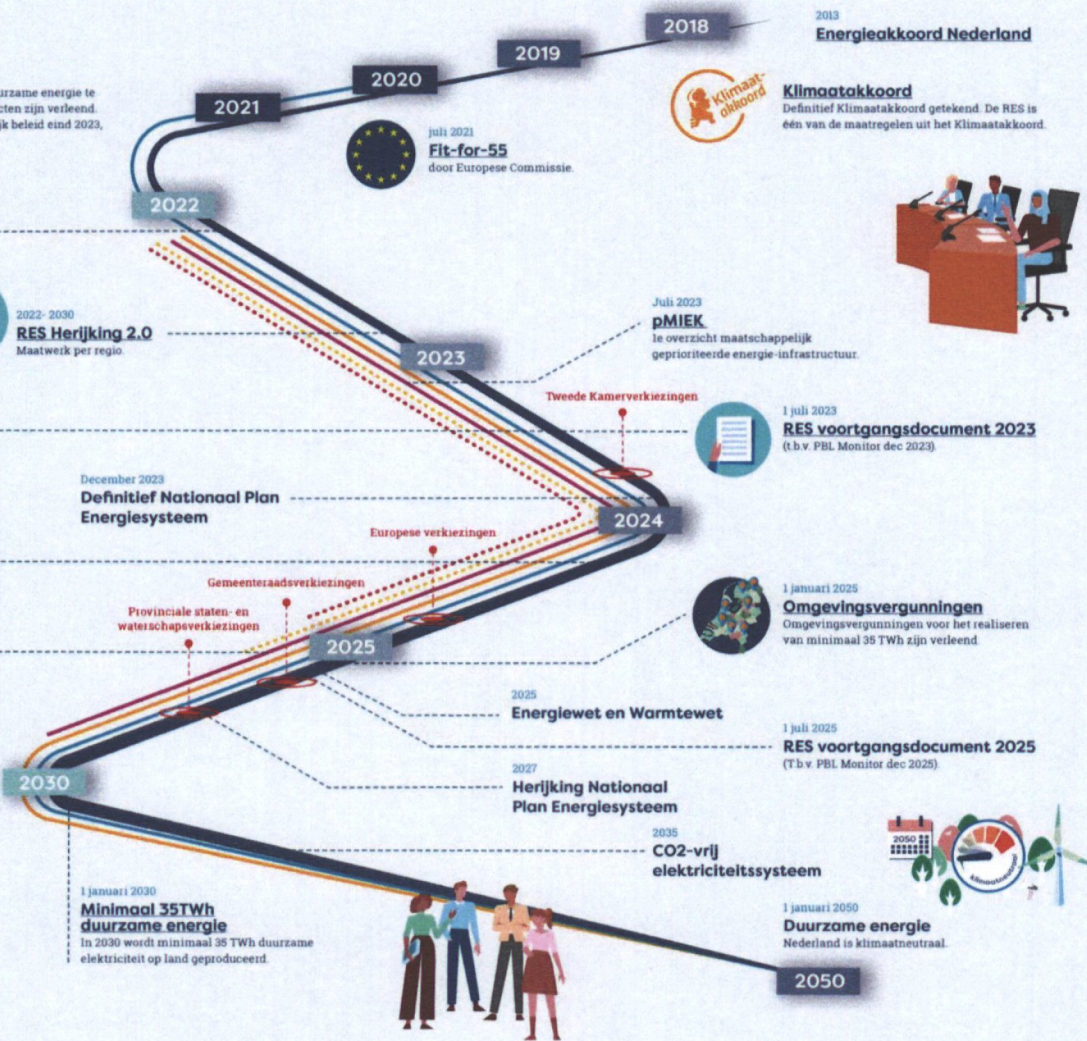

Juli 2023
Concept Nationaal Plan Energiesysteem
Start dialogen perspectief 2050.

1 september 2024
Concept provinciale Energievisie

Februari 2025
pMIEK
2e overzicht maatschappelijk geprioriteerde energie-infrastructuur.

- Intensivering dialoog met de samenleving
 - Slimmer benutten & uitbreiden van het energienet
 - Gebiedsgericht werken en samenhang andere ruimtelijke opgaven
 - Maatwerk per regio: RES herijking 2.0
 - Provinciale overzichten prioriteren maatschappelijke netinfrastructuur
- FBI brengt jaarlijks een monitor uit in december.

2018
Energieakkoord Nederland

Klimaatakkoord
Definitief Klimaatakkoord getekend. De RES is één van de maatregelen uit het Klimaatakkoord.

juli 2021
Fit-for-55
door Europese Commissie.

Juli 2023
pMIEK
1e overzicht maatschappelijk geprioriteerde energie-infrastructuur.

1 juli 2023
RES voortgangsdokument 2023
(t.b.v. PBL Monitor dec 2023)

December 2023
Definitief Nationaal Plan Energiesysteem

1 januari 2025
Omgevingsvergunningen
Omgevingsvergunningen voor het realiseren van minimaal 35 TWh zijn verleend.

2025
Energiewet en Warmtewet

1 juli 2025
RES voortgangsdokument 2025
(T.b.v. PBL Monitor dec 2025)

2027
Herijking Nationaal Plan Energiesysteem

2035
CO2-vrij elektriciteitssysteem

1 januari 2030
Minimaal 35TWh duurzame energie
In 2030 wordt minimaal 35 TWh duurzame elektriciteit op land geproduceerd.

1 januari 2050
Duurzame energie
Nederland is klimaatneutraal.

2050

Over NP RES

Afwegingskader

Leefomgeving

Maatschappelijke
betrokkenheid

Energiesysteem

Doelstelling 2030

Het Nationaal Programma RES ondersteunt de regio's bij het maken van de Regionale Energiestrategieën door kennis te ontwikkelen en delen, procesondersteuning te bieden en een lerende community te faciliteren.

Daarnaast verbindt het NP RES partijen, agendeert knelpunten en signaleert kansen om de ambities te kunnen verwezenlijken.